

یک سند تاریخی از سال ۱۲۲۵ق درباره فروش برده

سید محمد باقر عمادی

در کتابخانه استاد عزیز و بزرگوارم، دانشمند ارجمند آقای محمد سمایی به سندی برخورد کردم که اگر در نوع خود بی نظیر نباشد کم نظیر است.

این سند درباره خرید و فروش و معامله چند تن از بردگان است. این معامله در تاریخ ذی القعدة ۱۲۲۵ هجری در تهران و زمان سلطنت فتحعلی شاه قاجار انجام گردیده است.

در این سند نام یک خانواده که یک زن و شوهر به علاوه فرزندانشان هستند به عنوان مورد معامله آمده است. افزون بر آن قیمت تعیین شده به تومان تبریزی محاسبه و مورد تصریح قرار گرفته است. همچنین برای این معامله، صیغه شرعی لازم خوانده شده و تأکید شده است که تمام خیارات از جمله خیار غبن ساقط شده است. در حاشیه آن شهود متعددی آن را امضاء کرده‌اند که مهر و نام آنان قید شده است.

نام افرادی که به فروش رفته‌اند در این سند با خصوصیات اجمالی یاد شده است. فروشندگان شخصی به نام محمدعلی، فرزند حاج حسین استرآبادی و خریدار، یکی از امرای قاجار است که فقط القاب وی ذکر شده است.

گفتنی است که در وقت ظهور اسلام، بردگی به عنوان بخشی از نظام اجتماعی حاکم بر زندگی بشر وجود داشت و اسلام تعدیلات زیادی در آن ایجاد کرد. با این حال محو کامل پدیده‌ای که تمامی وجود جامعه بشری را پر کرده بود، به سادگی امکان‌پذیر نبود. داستان بردگی در دنیای جدید مراحل دیگری را پشت سر نهاد تا آن که لغو گردید.

اولین بار در سال ۱۶۱۹ میلادی سیاه پوستی از آفریقا به صورت برده به آمریکا برده شد. در ایالت‌های شمالی آمریکا از بردگان استفاده می‌شد.

در سال ۱۸۰۴ میلادی بردگان سرزمین های مختلف شورش کردند، اربابان و مالکان خود را از کشور بیرون راندند و سرزمین خود را آزاد و مستقل کردند. در قاره آمریکا احساسات ضد بردگی از ایالت های شمالی آمریکا آغاز گردید، به نحوی که هر فردی می خواست قیام کند، آزادی برده را در هدف های خود قرار می داد.

در تاریخ ۱۷۶۳ میلادی اعلام آزادی برده ها توسط اولین رئیس جمهور آمریکا آبراهام لینکلن منتشر گردید و پس از آن رسم معاملات برده فروشی در آمریکا بر چیده شد. در سال ۱۸۰۷ میلادی به عنوان بشر دوستی، تجارت برده در انگلستان نیز خاتمه داده شد. سرانجام در کنفرانس برلین، در تاریخ ۱۹۲۶ میلادی، بردگی در کلیه کشورهای جهان بخصوص آفریقا ملغی و منع گردید.

مع الاسف دنیای جدید به رغم لغو بردگی، این رسم و رویه را به شکل های دیگری دنبال کرده و این بار محترمانه، کار خرید و فروش انسانها را در قالبهای دیگری پی می گیرد. طبیعی است که مبارزه علیه گونه های جدید بردگی باید ادامه پیدا کند.

در اینجا متن تاییپی سند را ارائه کرده و عین آن را نیز درج می کنیم. برخی از کلمات خوانده نشد که امیدواریم دوستانی که تخصص بیشتری دارند آنها را قرائت کنند.

حررها العبد الخاطی محمد باقر

و بعد باعث بر تحریر این حروف شرعیة المبدأ و المآب و تنمیق این کتاب با صدق و صواب آن که حاضر علیا محکمه علیه عالیه شرع مطاع لازم الاتباع به دارالسلطنه طهران گردید عالیشان معلی مکان نجابت آستان آقا محمدعلی خلف مرحمت پناه حاجی حسن استرآبادی، و بفروخت به مبیاعه صحیحه صریحه شرعیه بالطوع و الرغبه، یک نفر غلام گرجی موسوم به محمد یوسف، به انضمام یک نفر جاریه مسلمات به شاهجهان بضمیمه سه نفر صبیبه غلام مزبوره که مسلمات به گل بدن و سکینه و گلچهره مع دو نفر غلام و جاریه حبشیه و هما سوگل و نورصباح به سرکار عظمت مدار ... ذی شوکت و شأن به مهر المبیاعه مبلغ سیصد و چهل تومان تبریزی رایج ریال از قرار عددی یکهزار و دویست و پنجاه دینار و صیغه صحیحه شرعیه مشتمل علی الایجاب و القبول سمت وقوع و جریان پذیرفت [کذا] و اسقاط جمیع خیارات به عمل آمد. سوای خیار غبن و غب. ذلک هر حقی که می بود بایع را در غبن فاحش بل افحش این مبیاعه صلح صحیح شرعی نمود مشتری مکرم البته به مبلغ چهل تومان تبریزی موصوف و صیغه مصالحه نیز جاری شد و جمیع شرایط صلح متحقق شد. پس نظر به مقتضای شرایط بیع گردید. مجموع مبلغ مزبور ملک طلق مشتری مکرم گردید. شهری ذی قعدہ ۱۲۲۵.

